

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С.СКОВОРОДИ

**ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ, СПЕЦІАЛЬНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Харків 2023

едукаційного процесу закладу загальної середньої освіти.....	263
Фролова Т.П. Використання здоров'язберігаючих технологій на заняттях з індивідуальної слухової роботи.....	269
Харченко І.В. Здоровов'язбережувальна діяльність у закладах позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти.....	272
Черненко Т.В. З досвіду діяльності Ніжинського дитячого кістково-туберкульозного санаторію (1949-1963 рр.).....	276
Шевченко В.М. Особливості формування життєвої компетентності дітей дошкільного віку з кохлеарними імплантами.....	280
Шевченко Ю.В. Соціально – реабілітаційний супровід дитини із синдромом Дауна в процесі розвитку життєвої та соціальної компетентності.....	283
Якуба Л.С. МКФ-ДП як інструмент визначення особливих потреб дитини у роботі спеціального педагога.....	287
Ялова О.В., Єна О.М., Скриль І.А. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в гуртковій роботі закладів позашкільної та спеціальної освіти.....	290
Янковська С. В. Підготовка фахівців до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі.....	294

РОЗДІЛ 2.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

Агафонова С.В. Значення ігрової діяльності у розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями.....	298
Антоненко Є.В. Огляд сучасних методів альтернативної та додаткової комунікації в роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями.....	301
Базюк А.П. Спрямування освіти, навчання та виховання на розвиток особистості учня.....	305
Балашова І.Н. Теоретичне обґрунтування проблеми використання вокалотерапії як арттерапевтичного методу корекції заїкання у дітей молодшого шкільного віку.....	307
Білокобильська В.О. Використання репродукцій художніх картин як засібу збагачення словника дітей із загальним недорозвиненням мовлення.....	312
Бондаренко В.В. Сучасні методи і прийоми подолання недоліків мовленнєвого розвитку у дошкільників з порушенням аутистичного спектру.....	315
Візенкова Ю.С. Використання ігрових вправ у корекції мовлення дітей із фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення.....	318
Влащук І.В. Корекція мовлення дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в ігровій діяльності.....	321
Гаврилюк А.А. Логопедична гра як засіб розвитку мовлення дітей-	

понять. Виокремлено засоби вокалотерапії та основні ознаки, розглянуто її вплив на загальний розвиток дитини, обґрунтовано її потенційну дієвість при корекції заїкання. Апробовано науковий апарат магістерського дослідження на тему: «Вокалотерапія як арттерапевтичний метод корекції заїкання дітей молодшого шкільного віку».

Проведене дослідження дозволило певною мірою обґрунтувати актуальність використання вокалотерапії як арттерапевтичного засобу для корекції заїкання у дітей молодшого шкільного віку. Проте дана наукова розвідка не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Зосередимо увагу на розробці науково обґрунтованої методики корекції заїкання в дітей молодшого шкільного віку засобами вокалотерапії.

Література

1. Андрейчин С. Р. Система впровадження арт — методів у роботу практичного психолога // Практична психологія та соціальна робота. — 2009. — № 5.
2. Бакай С.Ю., Мкртчян О.А. Музикотерапія та вокалотерапія у сучасному педагогічному процесі
<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10087/Bakay.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
(Дата звернення 05.11.2022)
3. Горбач М. Злочини Росії проти українських дітей. Ukraïner. — 2022
<https://ukraïner.net/zlochyny-proty-ditey/> (Дата звернення 08.11.2022).
4. Коноляста С.Ю. Логопсихологія: навч. посіб./ С.Ю. Конопляста, Т.В. Сак; за ред. К.М. Шеремет. — 2-ге вид., стер. — К.: Знання, 2012. — 293 с.
5. Ленів З. П. До проблеми застосування сучасних технологій корекції мовлення дошкільників із заїканням засобами арттерапії. Науковий часопис. Актуальні проблеми логопедії. URL:
<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25942/Leniv.pdf?sequence=1> (Дата звернення 08.11.2022)
6. Літовченко О. В. Заїкання у дітей: профілактика і корекція: навчальний посібник. Одеса: Видавництво ТОВ Лерадрук, 2021. — 248 с.
7. Михневич Д.Г. Вокалотерапія – подолання дефектів мови за допомогою вокалу. Збірник наукових матеріалів XXXVII Міжнародної науково-практичної інтернет – конференції el-conf.com.ua – 2019. – с. 61-65
8. Мітримовіч А. Соціально-педагогічний комплекс як умова мінімізації особистісної тривожності дитини <http://ur.co.ua/70/542-2-social-no-pedagogicheskiiy-kompleks-kak-uslovieminimizacii-lichnostnoiy-trevozhnosti-rebenka.html> (Дата посилання 13.11.2022.)
9. Міщенко О. А. Вокальні вправи та вокально-ритмічні ігри як засоби формування інтонаційно-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ. Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / за загальною редакцією Ю. Д. Бойчука. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020. — 376 с.
10. Рискальчук О. Заїкання, енурез чи думки про суїцид: хмельницькі психологи про поведінку дітей під час війни. vsim.ua. — 2022. <https://vsim.ua/Zdorovya/zayikannya-enurez-chi-dumki-pro-suyitsid-hmelnitski-psihologi-pro-pove-11582367.html> (Дата звернення 08.11.2022)
11. М.К. Шеремет, В.В. Тарасун, С.Ю. Конопляста, В.О.Кондратенко, Н.В. Чередніченко Логопедія. Підручник. За ред. М.К. Шеремет. - К.: Видавничий Дім "Слово", 2010. - 376 с.: іл.

Білокобильська В.О.

*здобувач вищої освіти 016 «Спеціальна освіта»
Науковий керівник: Ткаченко Л.П.*

ВИКОРИСТАННЯ РЕПРОДУКЦІЙ ХУДОЖНІХ КАРТИН ЯК ЗАСІБУ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Проблема розвитку словникового запасу дітей із загальним недорозвиненням мовлення є актуальною, особливо в період військового стану. «Війна – це стрес для дітей, що були евакуйовані, і для дітей, що лишились в Україні. В першому випадку – це стрес від зміни місця проживання, втрати улюбленої кімнати, іграшок, улюбленого дитячого майданчика та друзів, розлука із батьком, у другому – це звуки вибухів та інші аспекти, суміжні з війною» [3]. У таких умовах діти із ЗНМ, із особливими мовленнєвими потребами та загалом, діти, які тільки починають оволодівати мовленням, зтикаються з рядом психо-емоційних труднощів.

Фахівці зазначають: «внаслідок воєнних дій діти різного віку зазнали психологічних травм, що навіть при попередній відсутності мовленнєвих порушень призвело як до повного зникнення мовлення – мутизму, так і до заїкання. Наявні у дитини мовленнєві і психоемоційні труднощі значно загострюються, коли вона стикається з різними психотравмуючими ситуаціями. Стресогенні фактори мають набагато більший вплив на психіку таких дітей, у яких наявні особливі освітні потреби. Діти, які отримували корекційно-розвиткові послуги у вигляді логопедичних і психологічних занять, раптово втратили кваліфіковану допомогу фахівців. Такі обставини спричинили перенесення повної відповідальності за стан мовлення дітей на батьків. В умовах воєнного стану дорослі насамперед змушені думати про задоволення базових потреб своїх дітей, тому виходить так, що розвивальні заняття відсуваються на задній план, а це, своєю чергою, призводить до погіршення стану психо-мовленнєвої діяльності» [5].

У таких випадках аспект розвитку словникового запасу дітей із загальним недорозвиненням мовлення стає надзвичайно важливим. Унікальним у цьому контексті є такий інструмент, як репродукції художніх картин та засоби живопису.

Важливо звернути увагу на таку тезу: «Особливу роль у навчально-виховному процесі дітей дошкільного віку займає розвиток художнього сприймання в процесі ознайомлення з творами живопису. Твори живопису є ефективним засобом розвитку зв'язного мовлення дошкільників, оскільки під час розгляду картин, дитина вчиться зв'язно висловлювати свої враження від побаченого, передавати словесний зміст і тим самим розвиваючи монологічне мовлення дитини, формуючи образотворчо-мовленнєву компетенцію дошкільника. Обов'язково необхідно звернути увагу дошкільників на емоційний зміст картини, на засоби якими художник передає на картині настрої героїв, стан природи, погоди, а також способи вираження вражень від побаченого за допомогою зв'язного висловлювання» [1].

Так, аналізуючи матеріали наукових досліджень, виявлено: «організацію сприймання дітьми змісту картини у старшому дошкільному віці можна

розпочати з аналізу її назви. Наприклад: “Картина називається “Свято на лісовій галявині”. Як ви вважаєте, чому саме так вона називається? Як, на вашу думку, можна було б назвати її інакше? Чому?”. Наведені питання дають змогу дітям оцінити картину загалом, щоб потім перейти до детальнішого її розгляду. Звернення до власного досвіду дошкільнят, участь у полілозі з теми заняття, лексико-граматичні вправи активізують розумову та мовленнєву діяльність вихованців, спонукають їх до вияву ініціативи. Доречними є проблемні запитання, що передбачають аналітичні дії та вміння самостійно складати судження. Розгорнута відповідь стає природним результатом інтелектуально-мовленнєвої активності. Дитина висловлює власну думку, для формулювання якої вона самостійно чи з допомогою вихователя добирає ті мовленнєві засоби, які найповніше передають задум мовця» [4].

Варто звернути увагу на такі особливості використання репродукцій художніх картин: «Ефективним прийомом сприймання дітьми змісту сюжетної картини, окрім запитань, є:

а) ігрові та логічні, творчі завдання (наприклад, “Вихід за межі зображеного”); б) віртуальні діалоги, які допомагають уявно “увійти” в ситуацію, зображену на картині; в) діалоги між живими й неживими об’єктами за сюжетом картини; г) перевтілення (входження в образ) у конкретний об’єкт на картині; д) зображення пантомімою свого образу; е) розповідь від імені одного з персонажів картини; є) складання описових загадок, римовок; ж) ігри-драматизації за змістом картини. Якщо дошкільнятам важко виконувати творчі завдання, складати віртуальні діалоги, їм можна запропонувати спочатку колективне сюжетне складання, допоки вони не виявлять готовності до самостійної реалізації завдань такого типу» [4].

Наукова література вказує на такі аспекти проблематики: «Розповідання за картиною – це складна розумова діяльність, в якій мають місце аналіз, синтез, порівняння, умовиводи. Розповідь за сюжетною картиною вимагає від дитини вміння виділити основні дійові особи або об’єкти картини, простежити їх взаємозв’язок і взаємодію, відзначити особливості композиційного фону картини, а також вміння додумати причини виникнення даної ситуації, тобто скласти початок оповідання, і наслідки ситуації – тобто скласти кінець розповіді. Наприклад, у старшій групі для дітей з III рівнем ЗНМ вчать творчого розповідання на основі творчої уяви з використанням сформованих уявлень і знань. Головним завданням є розвиток уміння повного, послідовного, системного викладення думки (вміння усно переказати і розказати прочитане, побачене, про будь-яку подію, яка вже відбулася) на основі проведеної роботи з розширення і уточнення словника імпресивного та експресивного мовлення, можливостей диференційованого використання граматичних форм слова і словотвірних моделей (поряд із формуванням правильної звуковимови і слухомоторних диференціювань, засвоєння різних синтаксичних конструкцій). У процесі формування зв’язного мовлення у дітей удосконалюються навички описових розповідей, переказу творів української літератури та народної творчості. Діти вчать складати різні типи текстів із дотриманням цілісності та зв’язності висловлювання» [2].

Отже, спираючись на досвід фахівців з логопедії, дефектології, вікової психології, можна стверджувати про ефективність використання репродукцій художніх картин під час занять не тільки з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення, а й загалом, з дітьми, які мають труднощі у формування мовленнєвої навички, та з дітьми, які тільки починають розмовляти. Цей інструмент гарно себе зарекомендував в контексті збагачення словникового запасу дитини, та може бути використаним як професіоналами, так і безпосередньо батьками. Особливої актуальності цей підхід набуває у період війни, коли діти з особливими мовленнєвими потребами не мають змоги відвідувати заняття з фахівцем та вся «відповідальність» за розвиток мовлення дитини перекладається на батьків. Період військового стану не нівелює необхідність проведення занять з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення та потребує гнучкості й адаптивності, з метою всебічного розвитку дитини.

Література

1. Дешко М-Х В. Попович О. М. Розвиток зв'язного мовлення дошкільників засобами творів живопису. Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції - Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2018. С. 324-327.
2. Костенко В. А. Складання розповіді за сюжетною картиною як ефективний засіб розвитку зв'язного мовлення у роботі з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня. Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти : зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.), Т. Ю. Маркіна, Л. Є. Перетяга. Харків: ХНПУ, 2020. С. 175–180.
3. Лугова М. С. Війна очима дітей дошкільного віку: шляхи збереження психічного здоров'я в умовах стресу. Актуальні питання спеціальної, інклюзивної і здоров'язбережувальної освіти: зб. наук. пр. матеріалів круглого столу 20 жовт. 2022 р. Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди та ін. ; за заг. ред. Ю. Д. Бойчука. Харків, 2022. С. 111–114.
4. Паласевич І. Розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників засобом сюжетних картин. Молодь і ринок. Вип. № 3 (170). 2019. С. 60-65.
5. Рібцун, Ю. Запобігти, захистити, допомогти. Діти з особливими мовленнєвими потребами в умовах воєнного стану. Вісник науки та освіти. Вип. 2 (2). 2022. С. 201-212.

Бондаренко В. В.

здобувач вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта

Науковий керівник: Бондар В. І.,

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний

університет імені Г. С. Сковороди

**СУЧАСНІ МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ПОДОЛАННЯ НЕДОЛІКІВ
МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМ
АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ**